

M. J. KATER

1963-1964

C

C

MINISTERIE VAN BINNENLANDSE ZAKEN

afschrift die leden
BVD

AAN de heer Mr.W.Koops
Commies-Griffier bij de Tweede
Kamer der Staten-Generaal
(vaste commissie voor de Binnen-
landse Veiligheidsdienst)
Binnenhof 1a.

Bijlagen: div.

Uw brief van: 5-11-'63.
nr. 91002

Directie Hoofdafd.
Afd. **KABINET** Nr. 52053I

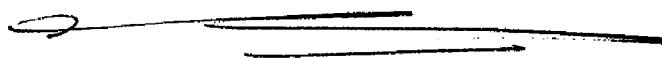
Onderwerp: notitie dr.A.Vondeling
punt 3.

's-Gravenhage, 3 januari 1964.

VERTROUWELIJK

Onder verwijzing naar punt 3 van de notitie van dr.A.Vondeling, mij toegezonden bij schrijven van 15 november jl. nr. 91002 doe ik u hierbij -ter vertrouwelijke kenniseming van de leden van de vaste commissie voor de Binnenlandse Veiligheidsdienst- de correspondentie toekomen, die werd gevoerd naar aanleiding van de radiotelespraak van ds. Kater op 9 maart jl.

DE MINISTER VAN BINNENLANDSE ZAKEN,
Voor deze,
DE SECRETARIS-GENERAAL,

VERTROUWELIJK

B.V.D.

No. : 677.533
Bijl. : 2

VERTROUWELIJK

Betr. : Radiotoespraak van Ds. H.J. Kater
op 9 maart j.l..

*an de heer Kater (1963)
in de kerk van / ...
1963
A.W. - 6/3*

Op 9 maart j.l. heeft Ds. H.J. Kater, Hervormd predikant te Amsterdam, een radiotoespraak gehouden, waarin werd medegedeeld dat de Hervormde predikanten in Amsterdam geen medewerking meer zullen geven aan de B.V.D.. De tekst van deze toespraak gelieve Uwe Excellentie aan te treffen als bijlage I bij dit schrijven.

*J
dijk
1963*

Als gevolg van deze toespraak verschenen in vele dagbladen korte artikelen, waarin van deze zaak melding werd gemaakt. Door een aantal journalisten werd aan de Dienst om commentaar verzocht. De gevraagde commentaar kon niet veel meer omvatten dan de mededeling, dat ons niets bekend was omtrent de verklaring, en de oorzaken die er toe geleid hadden. Bevreemding werd uitgesproken dat de Dienst dit door de pers moest vernemen.

Op mijn verzoek, heb ik op 20 maart j.l. een onderhoud gehad met Dr. E. Emmen, secretaris van de Synode der Nederlands Hervormde Kerk. Het bleek mij tijdens dit gesprek dat de Hervormde predikanten hun in de pers gereleveerde voornemen hadden uitgevoerd, en de zaak aan de Synode hadden voorgelegd. Daardoor zal deze zaak verder worden behandeld door de Raad voor de zaken van Kerk en Overheid. In het gesprek heb ik mij allereerst gericht op het algemene vraagstuk van het ambtsgeheim met betrekking tot onze activiteit. Gelukkig bleek Dr. Emmen daarover een genuanceerd oordeel te hebben. Vervolgens heb ik aangedrongen op opheldering van de achtergronden die tot de gebeurtenissen hebben geleid. Dr. Emmen zal deze wens overbrengen aan Ds. J.R. Wolfensberger, praeses van de Centrale Kerkeraad te Amsterdam. Hij onthield zich van het innemen van een standpunt, omdat hij, naar hij verklaarde, "de zaak niet kende. Het gesprek verliep in een aangename sfeer, doch leidde niet tot vaste conclusies. Ik heb gemeend goed te doen enkele hoofdpunten uit het gesprek in een brief aan Dr. Emmen vast te leggen. Voor de inhoud van dit schrijven moge ik verwijzen naar bijlage II.

- 2 -

Aan Zijne Excellentie
de Minister van Binnenlandse Zaken
te
'S-GRAVENHAGE

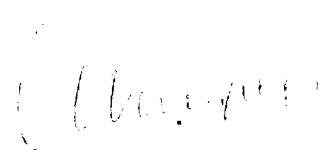
VERTROUWELIJK

VERTROUWELIJK

Omdat Dr. Emmen de vrees uitsprak dat handige ondervragers minder handige predikanten wel eens ambtsgeheimen zouden kunnen ontzutselen, heb ik hem gezegd het personeel nog eens te zullen wijzen op het feit dat een dergelijke handelwijze de verhoudingen vertroebelt.

Aan de onderzoekingsambtenaren is opgedragen tot nader order geen hervormde predikanten in Amsterdam om inlichtingen te vragen.

HET HOOFD VAN DE DIENST
voor deze

Drs. A. Kuipers

9 maart 1963.

D E Z E   W E E K . . .

Deze week, luisteraars, zijn twee Engelse journalisten de gevangenis in gegaan, de één voor 6, de ander voor 3 maanden. Ze hadden een opzienbarend artikel geschreven over spionage bij de Admiraliteit. In het artikel zelf zat echter de misdaad niet die hen in het cachot bracht. Het bleek inhoudelijk helemaal juist te zijn. De misdaad bestond hierin, dat ze niet bereid waren om hun zegsman bekend te maken. In dit conflict, ons in Nederland niet helemaal onbekend, sta ik vierkant achter deze journalisten. Dit is vooral omdat ik geloof in het nut van de openbaarheid. Het is goed en noodzakelijk, dat bepaalde misstanden in het licht worden gebracht. Daarbij heeft de pers een hoogst belangrijke taak. Maar om deze naar behoren te kunnen volbrengen, moet ze kunnen beschikken over allerlei informatie. Deze inlichtingen kan zij natuurlijk alleen krijgen, wanneer de mensen die haar deze verschaffen er volkomen zeker van kunnen zijn, dat zij door het een en ander niet zelf in moeilijkheden zullen komen. Anders zullen zij er de voorkeur aan geven om te zwijgen. En dan ontstaan er in de samenleving allerlei vuilnishopen die nog erger stinken dan die van Broek in Waterland. Daarom dus dient een journalist volledig het recht te hebben, om waar dit noodzakelijk is te zwijgen over zijn informatiebronnen. Het zou natuurlijk wel zo moeten zijn, dat hij met zijn publicatie inderdaad het algemene belang beoogt. Als hij alleen schrijft voor de sensatie, of met het oogmerk het gezag zonder meer te ondermijnen, dan zou juridisch zijn recht om te zwijgen nog wel verzekerd mogen zijn, maar dan heeft hij naar mijn mening het morele recht wel verspeeld. De krant moet er zijn voor de samenleving, niet omgekeerd de samenleving voor de krant, in deze zin, dat de belangen van de samenleving worden opgeofferd aan de door sensatieberichten stijgende opslag. In vele opzichten heb ik zelf als predikant met dit recht om te zwijgen ook het een en ander te maken. Wij worden in onze functie nogal eens aangeschoten om informatie te geven over bepaalde personen. Soms kan ik deze zonder enig bezwaar geven, omdat de betrokkene zelf mij gemachtigd heeft, om te spreken. Bijv. bij een sollicitatie. Maar veel moeilijker wordt het wanneer een lichaam als de binnenlandse veiligheidsdienst wat van me weten wil over een gemeentelid. Ik kan toch niet gaan verraden wat iemand me in vertrouwen gezegd heeft. Dat zou schending van het biechtgeheim betekenen en alle vertrouwelijkheid stuk maken. Daarom hebben wij als hervormde predikanten van Amsterdam deze week besloten, om inlichtingen van dit soort principieel niet meer te geven. Ook niet in die gevallen, waarin wij een zgn. goed getuigenis zouden kunnen geven. U begrijpt immers wel, dat een incidentele weigering dan voor de B.V.D. juist een aanleiding zou kunnen zijn, om maar meteen tot een onderzoek, of misschien zelfs een arrestatie over te gaan. Want dan valt daar uit op te maken, dat er kennelijk iets niet in orde is. Daarom zwijgen wij dus voortaan altijd. De intelligente luisteraar - en ik ken geen andere - zal wel begrepen hebben, dat er een nogal belangrijk verschil is tussen ons zwijgen en dat van die Engelse journalisten. Deze laatste zwijgen terwille van de openbaarheid, wij veel meer ter wille van het biechtgeheim. Het is zelfs denkbaar, dat we daardoor de gemeenschap schaden. Hier ligt inderdaad een probleem, hier kan zelfs een gewetensconflict ontstaan. Ik geloof echter, dat in een dergelijk geval de mens en de menselijke verhoudingen voor ons zwaarder moeten wegen dan de veiligheid of het belang van de staat. Eenmaal heeft weliswaar iemand gezegd, dat het beter was wanneer één mens stierf dan dat een geheel volk tegronde ging. Maar dat was Kajafas de Hogepriester die verantwoordelijk is voor de kruisiging van Christus. Het komt me voor, dat iemand die een ambt bekleedt in de kerk van Christus toch maar liever niet deze Kajafas als leidsman moet nemen, ook al schijnt het

redelijk wat hij zegt. Maar als je bedenkt, dat Christus niet kwam om een kerk te stichten, doch om de ware menselijkheid zichtbaar te maken, dan hebt u hier evenveel mee te maken als ik. Vertrouwen is een bijzonder kostbare zaak. Wie het schendt komt in het vaarwater van Kajafas en Judas en dat is voor niemand een goed gezelschap. Gemakkelijk is dit echter lang niet, want het is inderdaad mogelijk, dat je aldus goed handelende aan de andere kant toch ook iets doet wat verkeerd is. Daaraan zie je, hoe gecompliceerd het leven is, en hoe moeilijk, ja onmogelijk het is, om schuldloos te leven. Ik heb daar de vorige zaterdag al iets over gezegd. Het bleek me, dat velen me toen niet helemaal begrepen hebben. Ik hoop, dat ik door deze aanvulling voor hen het een en ander verduidelijkt heb deze week.

Goeden avond, luisteraars.

22 maart 1963.

677.533

Zeer geachte Dr. Emmen,

Uit het onderhoud dat ik 20 maart j.l. met U mocht hebben, sou ik graag enkele punten die ik belangrijk vind, willen vastleggen. Deze zijn de volgende:

Het gedeelte in de radiotoespraak van Ds. Kater dat over de B.V.D. gaat is feitelijk onjuist en in zijn strekking krenkend. Dit geldt ook voor sommige mededelingen die daarna aan de pers zijn verstrekt.

Er zijn van de zijde van de Amsterdamse predikanten geen klachten voorgebracht. Dezelfde nauwkeurigheid, die dikwijls oorzaak is van uitgebreide onderzoeken, zou ook in het geval van klachten zijn betoond.

De medewerking, die de B.V.D. aan landgenoten van allerlei beroep vraagt, is een vrijwillige, die zijn natuurlijke grenzen heeft bij een beroep op een ambts- of beroepsgeheim. Het feit dat niet ieder de grenzen van het ambtsgeheim op gelijke wijze trekt, kan moeilijk aanleiding zijn om de totale kennis van een ambtsdrager tot ambtsgeheim te verklaren.

Hoewel ongetwijfeld fouten zullen voorkomen, kan worden getuigd dat onder het personeel van de B.V.D. een sterk besef leeft van de ethische problemen die aan het werk verbonden zijn. Het lichtvaardig oordeel over de wijze waarop dit personeel zijn wettige overheidstaak vervult, heeft hen pijnlijk getroffen.

Het is bijzonder wenselijk dat de "narigheden met de B.V.D.", waarvan in de pers sprake is geweest, ter kennis van het Hoofd van de dienst worden gebracht, opdat deze kunnen worden onderzocht. Ik verzoek U daarom aan de praeses van de Centrale Kerkeraad te willen mededelen, dat de deur voor een vertrouwelijk contact open staat.

Met de meeste hoogachting

Uw

Drs. A. Kuipers

Aan de Hoogeerwaarde Heer
Dr. E. Emmen,
Secretaris van de Synode der
Nederlands Hervormde Kerk
Carnegielaan 9,
's-GR A V E N H A G E

B.V.D.

Nr. : 686.236
Bijl. : 2

VERTROUWELIJK

Betr.: Radiotoespraak Ds. H.J. Kater
op 9 maart j.l..

Met referte aan de in mijn afwezigheid door
Drs. Kuipers aan Uwe Excellentie geschreven brief d.d.
22 maart j.l. moge ik U mededelen, dat de Secretaris-Generaal
der Generale Synode van de Nederlands Hervormde Kerk,
Dr. E. Emmen, inmiddels de heer Kuipers heeft geantwoord
bij brief van 3 mei j.l., waarvan ik U hierbij copie doe
toekomen.

Ofschoon de houding van Dr. Emmen ongetwijfeld sympa-
thiek is, kon de inhoud van zijn brief mij niet bevredigen,
gezien het feit dat naar ik inmiddels had vernomen een vijf-
tal Amsterdamse predikanten zich tot het Moderamen der
Nederlands Hervormde Kerk had gewend teneinde het "besluit"
van het ministerie der Hervormde predikanten te Amsterdam -
om aan BVD-ambtenaren geen inlichtingen te verstrekken -
algemeen te doen maken. Ik heb hierin aanleiding gevonden
het Moderamen de kwestie uiteen te zetten en moge U ook van
deze brief, d.d. 24 mei j.l. copie aanbieden.

Intern is inmiddels met de onderzoekingsambtenaren
over deze aangelegenheid van gedachten gewisseld. Hun is
onder het oog gebracht, dat de predikant zijn positie als
zeer delicaat ziet en opdracht is derhalve gegeven daarmede
rekening te houden. Ik ben overtuigd dat dit ook in de prak-
tijk geschiedt; de wijze waarop door enige onderzoekings-
ambtenaren hun werk wordt gezien, is inderdaad zeer reëel.
Het deed mij overigens goed daarbij te vernemen, dat tot
dusverre buiten Amsterdam generlei moeilijkheden zijn onder-
vonden, en dit was mij aanleiding de ban op contacten te
Amsterdam op te heffen.

Van de eventuele reactie van het Moderamen zal ik
Uwe Excellentie op de hoogte stellen.

HET HOOFD VAN DE DIENST

Mr. J.S. Sinninghe Damsté

Aan Zijne Excellentie
de Minister van Binnenlandse Zaken
te
'S-GRAVENHAGE

VERTROUWELIJK

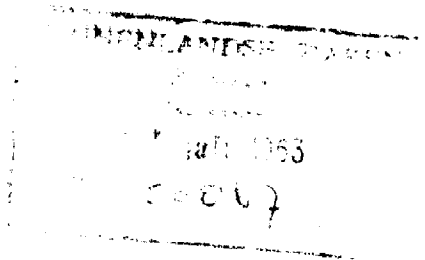

B.V.D.

No. : 691.495

Bijl. : 1

Betr. : --

de heer van der Meer
11/2/63
lv
./

Met referentie aan mijn brief van 4 juni j.l.,
no. 686.236 moge ik Uwe Excellentie hierbij een af-
schrift aanbieden van het antwoord van het Moderamen
der Generale Synode van de Nederlandse Hervormde Kerk,
ddo 9 dezer, no. 829.15/2780.

Ofschoon daarin niet stelling genomen wordt,
meen ik te mogen verwachten, dat geen actie zijdens
de Synode zal worden ingeleid zonder voorafgaand over-
leg.

gch
lv

HET HOOFD VAN DE DIENST

Mr. J.S. Sinninghe Damsté

Aan Zijne Excellentie
de Minister van Binnenlandse Zaken
te
'S-GRAVENHAGE

AFSCHRIFT

GENERALE SYNODE DER NEDERLANDSE HERVORMDE KERK

Telefoon 070-392247-49

L/O

No.: 829.15/2780

Onderwerp:

's-Gravenhage, 9 juli 1963

Carnegielaan 9

Aan de Weledelgestrenghe Heer Mr. J.S. Sinninghe Damsté
Hoofd van de Binnenlandse Veiligheidsdienst
Stadhoudersplantsoen 25
Den Haag

Weledelgestrenghe Heer,

Hiermede berichten wij U dat het moderamen van de
generale synode in zijn vergadering van 2 juli j.l. met
belangstelling kennis heeft genomen van uw uiteenzettingen
in uw brief van 24 mei j.l.

Het moderamen stelt het zeer op prijs dat U op zo
duidelijke wijze uw visie ten aanzien van het vraagstuk
van de verhouding van B.V.D. en ambtsdragers der Kerk
uiteengezet hebt.

Namens het moderamen der generale synode:

w.g. praeses.

w.g. scriba.

NED. HERVORMDE KERK

Secretaris-Generaal

★

Telefoon No. 070-392247-49

No.: 1059
Onderwerp

's-Gravenhage, 3 mei 1963. *ER*

Carnegielaan 9

Aan het Ministerie van Binnenlandse Zaken
B.V.D.

Stadhoudersplantsoen 25

's-Gravenhage *De ge 686236*

t.a.v. Drs. A. Kuipers

DAT. 27 MEI 1963

Bijl. _____

Leen pastoor

Naar aanleiding van Uw schrijven dd.22 maart j.l. deel ik U
gaarne het volgende mede:

Ik heb contact gehad met de voorzitter van de Hervormde Kerkeraad te
Amsterdam, Ds J.K. Wolfensberger, omtrent het gesprek destijds in het
ministerie van predikanten te Amsterdam gevoerd. Het is daarbij gebleken,
dat het betreffende onderwerp, de B.V.D., alleen in algemene zin in
verband met de ambtsbevoegdheid en het ambtsgeheim van predikanten,
besproken is. Concrete gevallen blijken daarbij niet ter sprake te zijn
geweest. De radiotoespraak van Ds Kater is met betrekking tot dit onderwerp
niet gehouden in opdracht van het ministerie van predikanten.

Omdat in de vergadering van predikanten geen concrete gevallen
aan de orde zijn geweest, achtte men het ook niet noodzakelijk zich tot Uw
Dienst te richten voor een nader onderhoud. Ook communicés in de pers
op grond van verkregen inlichtingen van Amsterdamse predikanten per-
soonlijk blijven geheel voor hun rekening.

Ik heb met belangstelling kennis genomen van Uw opmerking dat:

"De medewerking, die de B.V.D. aan landgenoten van allerlei beroep
vraagt, een vrijwillige is, die zijn natuurlijke grenzen heeft bij een
beroep op een amb- of beroepsgeheim".

Hopende U omtrent het betreffende incident voldoende te hebben
ingelicht, verblijf ik gaarne

met de meeste hoogachting,

[Handwritten signature]
Dr. E. Emswé

cc
24 mei 1963.

686.236
--

Hoegeerwaarde Heren,

Naar aanleiding van de publicaties in de Nederlandse pers, medio maart j.l., betreffende een besluit van de Nederlands Hervormde predikanten te Amsterdam om geen inlichtingen te verstrekken aan de BVD, moge ik Uw aandacht voor het volgende vragen.

Gedurende de maand maart was ik buitenslands en tijdens mijn afwezigheid heeft namens mij Drs. A. Kuipers tersake contact opgenomen met Uw Secretaris-Generaal, Dr. E. Emmen. Aanleiding was het radiopraatje van Ds. H.J. Kater, voor de V.P.R.O. op 9 maart gehouden.

Dr. Emmen deelde mede, dat inderdaad in het ministerie van predikanten te Amsterdam over het genoemde onderwerp gesproken is, doch in algemene zin en in verband met de ambtsbevoegdheid en het ambtsgeheim van een predikant. Concrete gevallen zijn daarbij niet ter sprake gekomen.

Uiteraard betreur ik het - en ik zou mij kunnen voorstellen, dat U van eenzelfde gevoelen zijt - dat Ds. Kater deze kwestie in het openbaar heeft aangesneden en daarbij heeft gesproken van "narigheden" i.v.m. verzoeken van ambtenaren van de BVD om inlichtingen over personen. Dr. Emmen heeft overigens duidelijk gemaakt, dat deze uitlatingen geheel voor rekening van Ds. Kater komen.

Ik betreur het tevens dat het ministerie van Amsterdamse predikanten tersake tot een besluit is gekomen zonder zich tersake te doen voorlichten zijdens de BVD. Dit zou de probleemstelling zonder twijfel ten goede zijn gekomen.

- 2 -

Aan het Moderamen van de
Generale Synode der Nederlands Hervormde Kerk
Carnegielaan 9
's-GRAVENHAGE

De BVD heeft een wettelijke taak, die in de gegeven omstandigheden onvermijdelijk is. Uitoefening van die taak is niet mogelijk zonder medewerking van het publiek en inzonderheid van zodanige personen, die over feiten en omstandigheden omtrent hun omgeving kennis dragen en een objectief oordeel daaromtrent kunnen hebben. Onder desulken neemt de predikant uit hoofde van zijn functie in de samenleving een bijzondere plaats in. Juist hij kan omtrent de persoon die lid van zijn gemeente is in menig geval inlichtingen verstrekken, welke voor de Dienst van bijzonder belang zijn en waarvan de mededeling ook voor betrokkene zelf van belang kan zijn.

De taak van de BVD is een delicate, in niet mindere mate dan de positie van de predikant dit is. De ambtenaren van zijn Dienst zijn hiervan terdege doordrongen; zij beogen zeer zeker niet een inbreuk op het ambtsgeheim van de predikant uit te lokken, maar zij weten ook dat een predikant zoals gezegd over wetenschap beschikt, welke ook bij de ruimst mogelijke interpretatie van het begrip ambtsgeheim daar niet onder valt en het is juist deze wetenschap waaraan zij behoefte hebben. Zij zijn in het algemeen niet op "geheimen" uit, maar op inlichtingen welke hen de weg kunnen wijzen.

De BVD heeft generlei executieve bevoegdheden en spreekt met derden slechts op basis van vrijwilligheid. Is iemand daartoe niet bereid - om hem moverende redenen - dan kan de BVD het wegvallen van deze informatiemogelijkheid betreuren, maar de vrijheid tot weigeren staat voorop. Introducering van het ambtsgeheim is waarlijk niet nodig om een weigering te motiveren; het is een onjuiste motivering bovendien, en zij leidt dus tot verwarring.

Deze tersake in Amsterdam ontstane verwarring en in het bijzonder de publicatie van het daarop gebaseerde besluit - en de mededeling dat "narigheden" de oorzaak waren - schaden uiteraard de BVD in aanmerkelijke mate bij de uitoefening van zijn, hem door de Overheid opgedragen taken en maken de Dienst bij het publiek verdacht. Gelukkig zijn er nog altijd vele geestelijke herders, die het belang van een goede informatie aan de BVD insien en beseffen dat van die informatie een gepast gebruik gemaakt wordt, zodat zij in deze hun morele plicht als staatsburger laten prevaleren. Zij die ondanks dat een zekere beduchtheid of wel een bepaalde

wrevel jegens de veiligheidsdienst koesteren, mogen bedenken, dat het hun vrij staat inlichtingen te weigeren, zelfs die inlichtingen - zoals de meeste - welke in geen enkel verband tot hun ambtsgeheim staan, doch dat een openlijk en tendentius afficheren volkomen overbodig is en buitendien het Overheidsbelang schaadt.

Ik zou U willen verzoeken om, indien deze aangelegenheid in organisatorisch verband te Uwer kennis zou worden gebracht, het bovenstaande in Uw beschouwing te willen betrekken, teneinde het vraagstuk van de handhaving van het ambtsgeheim te scheiden van dat van de vrijheid tot het weigeren van inlichtingen. De betreffende ambtenaren van mijn Dienst heb ik, naar aanleiding van het voorgevallene, nog eens uitdrukkelijk gewezen op hun taak, bij het inwinnen van inlichtingen de positie van de predikanten altijd in het oog te houden.

Voor Uw bijzondere aandacht in deze kwestie zal ik U erkentelijk zijn.

Met de meeste hoogachting,

Mr. J.S. Sinnighe Damsté
Hoofd van de Binnenlandse Veiligheidsdienst

door BVD.
verredigend
behandeld.

Kater } Schyve
en Emmens }

~~is~~

in de hettel seker
~~men de meest~~

pleer aanleiden seker

X is Kater nager: beschaft
U om te ^{waaruit} ~~afleiden~~ dat de BVD ~~erijuit~~
is ~~afgehad~~?